

ՏՐԱԿՏ

ՕՐԱԳԻՐ

Բաղադրական Բաժնատերական և Հոկտեմբերական

ԵՈՒԼՅԱՆ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 25:

ՕՐԱԳԻՐ

ՈՒՐԻՇԹ 14 ՄԱՐՏ 1841:

ԿՈՍՏԱՆԴՆՈՒՊՈԼԻՍ

5 Մարտ:

Ստանեան նաւահանգիստը որ բանի մը օր է Լաթիֆիանոս հասած էր, յաջողակ հովն մը կը սպասէր նաւահանգիստը մտնալու համար. երեկ առաւօտ հարաւային հեղեկ քամիով մի առաւօտ տեց ու սկսաւ գալ: Ահապա Լաթիֆիանոս շոգե- նաւովը Սարայ Պուրնիի քաղաքը եկած էր որ նաւահանգիստին ներս մտնալը տեսնայ. ու լորին Ահա- փառութեան գալէն ետքը հրաման եղաւ նաւերուն որ առաւօտս սրտընէ: Մահմետիկէ կոչուած եւա- յարկ նաւը առջեւէն կուգար, որն օր Սարայ Պուր- նիի առջեւ հասնելուն պէս՝ քանի մի, թնդանթ նետերով բարեկեց զԱհափառ լեքնակալը: յետոյ բարեկէ սկսաւ հետոյհետէ անդրեական Գօրլէզը, ուստայ Կօլէզը, ու աւստրիական Պուրը, որուն պատասխանեցին խելոյն արքունի սրտաւորին: Թօփ- խանային ու յիշեալ նաւերուն թնդանթները: Նմանապէս մէկալ նաւերն ալ Մահմետիկէին պէս քանի մէկ թնդանթ նետերով՝ բարեկեցին Ահա- փառ լեքնակալը:

Աս նաւահանգիստը 25—26 նաւէ կը բաղկանար, որոնց մէջ 3 մեծ նաւ, 10 Վալէկաթ, 2 Գօրլէզ, ու 5—6 Պուր կային, որոնք շտապ Տօլմա պաղէ էին ու Պէշքեթաշի արքայական սրտաւորն առջեւ էր:

ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆԻ

ՍԻՆԱՍԻՐԱԿԱՆԻ

Մեծին Բերտանիոյ ուժը՝ իր նաւերուն ու հատուածներուն կողմանէ:

Լեզգիայի տերութիւնը աշխրաբիս չորս գին տարած- լած ըլլալով՝ ամեն կողմի բերքը ունի. շատ կերպ է իր քաղաքական կարգաւորութիւնը ու գրեթէ ամեն կրօնը կը գտնուի հոն: Լեզգիայիները ուրիշ նպոկ- քէն լաւ գիտեն թէ ինչ գիւրութեամբ կը հաստատ- վին նոր հաստատներ (այսինքն ուրիշ երկիրներու տի- րել ու ժողովուրդ խրկել ան տեղանքը) ինչպէս շու- րով յաջողութիւն կը գտնան՝ անդրեակցոց և օտարա- կաններու հետ խառնելով զանոնք, չարագործները հե- ռացնելով անկէջ ու վայրենիներուն մարդավարութիւն քորվեցնելով:

Աս օրվան օրս եօթանասուն հատուած ունի անդրե- ական տերութիւնը, ու միշտ կը լսենք որ նոր տեղ մը

թաղով՝ երկաթ նետեցին, ու բոլոր օրը դրօշակնե- րով զարդարված կեցան:

Լեքնակալ բաղնիքին ժողովրդեան լեցված էին ծովեզերքները, այս փառաւոր նաւահանգիստին ներս մտնալը տեսնալու համար. կարծես թէ մայրաքա- ղաքիս բոլոր բնակիչները խօսքերնին մէկ ըրած էին, որ զան ժողովրդին ծովեզերքները, ու բարձր տեղանք, ասանկ զմայելի տեսարան մը վայելելու համար:

Լեզգիպետսի վրայօք լուր մը չունինք. Բ. Գաւառը հրամանագիր մը կը սրտաւորտէ, իր գործակալին Միւհիպ էֆէնդիին խրկելու համար. հասարակօ- լէն անանկ կը կարծրվի որ՝ այս հրամանագիրը չա- փառութեամբ զրկած է, ու ամեն բան կտրգի կը դնէ:

Վաշնակից տէրութեանց դեսպանները՝ ասօր ժո- ղովը ունին Թարապետ, Բ. Գաւառ, Լեզգիոյ դես- պանին սրտաւոր. կըլլի թէ՛ Բ. Գաւառ Միւհիպ էֆէնդիին զրկած թուղթը խրկելու չէ, մինչև որ չիմանայ այս խորհուրդին վախճանը (նէթիճէն):

— Լորին Ահափառին Ահափառ փաշան, արտա- քին գործոց պաշտօնատարը, երեկ չէ առջի օր ար- քայական սրտաւոր հրաւիրված էր, որ Բ. Գաւառ փառութեան մասնաւոր արտօնութեամբ շնորհք ը- լած անդամանդեայ նշանը ընդունի:

ասած է Լեզգիան կողմերուն, Կոր Զօրանայու, և Լիբիլիէի մէջ. անթիւ տեղանք հաստատած է մեծ Ովկիանոսին մէջ՝ առաւօտը համար, պատարատ է իր հատուածներուն թիւը ելելընէ՛ կրոր հարկաւոր ըլլայ:

Հաղիւ թէ կէս դար (50 տարի) է քանի որ Կոր Զօրանայու ու Ահափառ—Տիւմէնի երկիրներուն տիրեցին, որոնք անկէջ առաջ սոսկալի անապատներ էին. բայց հիմայ այն կողմերուն բնակիչները խիստ շատցան, ու տարոց տարի մէկ միլիոն սթէպլինի առուտուր կընեն, ու իրենք ալ հայրենիք կըլլան նոր հատուածներու որ կը տարածվին օրէ օր այն ծովեզերքը և մերձակայ ար- չիպլ. զադաններուն մէջ: Լսոնց մէջ Լիւթիստանցիներ ու Կերմանացիներ ևս կան, որոնք տեղ տեղ կը փո- ճեն իրենց երկրի տունները բուսցնելու:

Մեծ Բերտանիոյ ունեցած հազարգակցութիւնը՝ աշ- խրքիս ամեն կողմին հետ, անթիւ նաւատիրքներ կը սնուցանէ. անդրեական կառավարութիւնը շատ մեծ ծո- վային գործքեր ունի, նմանապէս և իր հպատակնե- րը. ուստի հասարակութեան և տէրութեան հարկաւոր գործառնութիւնները մէկմէկու հետ միացած ըլլալով՝

Ահափառ Լաթիֆիանոս շատ սիրով ընդունելէն ետ- քը՝ այս մտացի ու գործունեայ պաշտօնատարը, ինք իր ձեռքովը շնորհեց անոր յիշեալ փառաւոր նշ- յանը ու վերստին ցըցուց իր գոհ ըլլալը՝ անոր յա- ջողակութեանը ու ջանքին վրայ, որով իրեն յանձ- նրված բարձր պաշտօնը կը վարէ միշտ ամենայն հաւատարմութեամբ:

Լաթիֆիանոս պաշտէ դառնալէն ետև՝ Բ. Գաւառ, Ահափառ փաշան, Բարձրագոյն Գաւառ գնաց, ուր տեղ ինչպէս որ սովորութիւն է, բոլոր պաշտօնա- տարները գացին քովը և ուրախակից եղան անոր հետ, Բ. Գաւառ փառութեան գլխաւոր Լաթիֆիանոս ցըցուցած մասնաւոր շնորհացը համար:

— Հիւսէյին փաշան, պատերազմական ժողովոյն նախագահը, իրեն պաշտօնը կատարելէն ետքը Լա- տրեստանի մէջ, քանի մը շաբաթ է ի վեր Պօլիս դարձած էր. երեկ դարանթիմայէն ելաւ, ու խելոյն այցելութեան գնաց Բարձրագոյն Գաւառ պաշտօնա- տարներուն, և յատկապէս՝ Բարձրութեան փոխ- արքային և Ահափառ փաշային: Հետոյ նիշիկայ գլու- նրվեցաւ Բ. Գաւառը արտաքոյ կարգի ժողովոյն, ուր տեղ Լատրեստանի բարեկարգութեանը վրայ գլխաւորապէս խորհեցան, որ հարկաւոր եղած մի- ջոցները շուտով ի գործ դրվին, այն կողմի բընա- կիչներուն յաջողութեանը ու հանգստութեանը հա- մար:

անշափ ծախք կրնան ընել ծովային պատերազմի հա- մար:

Բասնը Եօթը հազար անդրեական նաւ կայ բոլոր ծովերուն մէջ, ու ինչ հարկը չոգենաւ. որոնց Եօթա- նասունը տէրութեանն է, ու քառասուն կտոր ալ պաշ- տերազմի տուն կը զինեն: Եւս շոգենաւերուն շատը հինգ վեց հարիւր ձիու ուժ ունենալով՝ տասնը՝ չորս օրը Լաթիֆիանոս Ովկիանոսը կանցնին սաստիկ մորիկ- ներու մէջ. ալ աւելի մեծը կուգեն շինել բոլորովին երկրթէ հազար ձիու ուժով. Պոլիսը քաղաքը ըս- կըլլած երկրթէ շոգենաւը՝ Մամութ անունով, դեռ ըմբացած չէ, ասոր մերենան 1000 ձիու ուժ պիտի ու- նենայ, ու ասոր օրվան մէջ անցնելու է Լաթիֆիանոս Ովկիանոսը: Եւսկէց Եօթը Լեզգիա, Լեզգիստան, Պրսպիլ, Միացեալ Վահանդները Լաթիֆիանոսի, Կոր Զօ- լանտա Էֆէ, քիչ օրվան մէջ հազարգակցութիւն կու- նենան մէկմէկու հետ:

Լեզգիայի միայն կարող ձեռն մէկէն ի մէկ զօրք հա- նել, անոնց ամեն պիտոյքը հոգալ, ու նոր բա- նակներ կազմել Թրիպոլիտիս ո՛ր կողմը որ ըլլայ: Հա- մաքային պատերազմի մէջ՝ երբոր բանակը գէպի ծովն-

— Եւթիս փաշան, Վանասկոսի կառավարիչը, արտոնեօք ճամբայ ելլալու պատրաստութիւն կը տեսնայ, որ Վանասկոս վերջերս իր տեղը հասնի :

Յիշեալ փաշային տրդուն Մհերտ պէյլին ուր հանդակներու հողաբարձութեան պաշտօնը ունի, Վեհափառ Մարտի նշան մը շնորհեց, իր հաւատարիմ ծառայութեանը փոխարէն :

Սուխար պէյը՝ Եւթիս փաշային գործակալ Քարափոփեհասար անուանեցաւ :

— Սուխար պէյըմ կոմսը, Սուխար ընդհանրապէս գոնաօր Միքայիլեանի, որու համար կըսվէր թէ վերստին իր տեղը պիտի երթայ, անցած շաբաթու ճամբայ ելաւ ասկէց, Սուխարստան դառնալու համար :

— Գունայի Պատրիարքը ու Սօփթէթի անուն իշխանը Վեհափառ Մարտիին կողմանէ մէկ մէկ պապական տուփ անդամանդներով զարդարւած ընծայ առին, իրենց ցըցուցած հաւատարիմ ծառայութեանը փոխարէն, Սամսի վերջին անցքերուն ժամանակը :

— Կը հաստատեն թէ՛ Սուրբ Եփէնտին, իսրաէլացի Վրան դեսպանը Վաղարշայի, եւ կանչվի պիտի մօտեցաւ. բայց չենք գիտեր թէ ո՞վ երթալու է անոր տեղը :

— Մեղեանները սխալմամբ ծանուցինք թէ երկու շոգենաւ պիտի գան Ստուպլին. այս անգամ ստոյգ իմացանք որ՝ միայն իրեք շոգենաւ համար միքեհա ներ բերել տալու են, ու անոնց նաւերը հոս պիտի շինվին :

— Մարտիական տարւանին մէջ՝ որու Սամի է Քիւնտին վերակացու է, առաջինը լեզուով աշխարհագրութիւն մը կը տրտնջի, որ կը լրջնայ մօտեցաւ, շատ կը գովեն այս գործը, ու կը յուսաւ թէ՛ ո՛չ միայն Տաճիկներուն օգտակար պիտի ըլլայ, այլ և անոնց որ տաճիկերէն լեզուին տեղեկութիւն ունին : Ո՞վ որ կուգէ կրնայ հիմակվել ստորադրվիլ, ու ըովհետեւ քիչ ժամանակէ ետքը կը հրատարակվի :

— Վերջին սաստիկ բռնկին, որ քանի մը օր առաջ փշեց, պատճառ եղաւ անդղական մեծ նաւու մը կորստիւնը՝ Սե Ժով մէջ, որ Պուրդաղէն կու-

գար, ու ոսկոր բռնաւորած էր Մեղեան տանելու համար :

— Երեկ գիշեր ժամ 9 էն քանի մը լոպէ պապա, երկու անգամ գետնաշարժի սաստիկ ցնցում մը զգացինք հոս, ինչպէս և Պողոս իշի գեղերուն մէջն ալ զգացեր են :

— Մեղեան շաբաթվան բանոված թղթէ ստակ շինող մարդը, թին խրկեցին, և ինչպէս որ կը հրաւայէ օրէնքը, 10 տարի պիտի կենայ հոն :

— Մեղեալ չորեքշաբթի իրիկուն ժամ 2-3, Պէյոյուլի մէջ փաթիկ խանութ մը բռնկեցաւ. բարեբաղդութեամբ ամեն մարդ ոտքի վրայ ըլլալով նոյն ատենը, շուտով մարեցին. ինչու որ շատ սաստիկ էր այն իրիկուն հիւսիսային քամին. թէ որ քիչ մը ուշ ատեն պատահած ըլլար այս դէպուածը, բոլոր Պէյոյուլ մեծ փոսնդի մէջ կիսար : Հատ պարագաներ կան որոնք կարծիք կուտան թէ՛ այս կորստը դիպածով պատահած չէ. տեղւոյս կառավարութիւնն ալ կը փնտռէ կրտսն այս չարութիւնը ընդունելու ձեռք ձգելու համար :

— Ս. Քարափոփեհասար բժիշկը՝ որ շատոնցմէ ընդհանուր հողաբարձութեան պաշտօնը կը վարէ Կիւրիտու գետնանիւսներուն վրայ. անցեալ իրեք շաբթի օր Սուրբ Եփէնտին հետ՝ որ յիշեալ կողմին կառավարիչ Մուստաֆայ փաշային խաբու քահանային է, ներկայացու Սուրբ Վեհափառութեանը. որ սիրով ընդունեց զանոնք և իր հաճութիւնը ցըցունելու համար՝ Ս. Քարափոփեհասարի նշանի իֆթիխար մը շնորհեց :

Մուստաֆայ փաշային և՛ որ իր խոհեմ կառավարութեամբ ու նոր բարեկարգութեանց համար ունեցած ջանքովը, իսրաէլացի ինքնակալին շնորհացը արժանաւոր եղաւ, վերջինիցալ Ս. Քարափոփեհասար փաշայութեան աստիճանի նշանը պիտի խրկվի, և իր անդրանիկ որդւոյն ալ հաղորդակտի տիտղոսը և ծանցը :

— Պոսնայի ու Մարտիականի մէջ ալ առողջութեան հողաբարձներ պիտի հաստատվին : Երդէն ի. Վրանը կողմանէ բժիշկ մը խրկված է Մարտիական, հարկաւոր եղած տեղեկութիւնները ըս-

տանալու համար, որ յետոյ մայրաքաղաքիս առողջութեան ժողովը այն կողմին ալ գարանդինաներ հաստատէ :

Սուրբ օր 70 հոգի են բոլոր Տերութեան մէջ գտնված հողաբարձները. երբոր Պոսնայի ու Մարտիականի մէջ ալ գարանդինաներ հաստատվին, ան ատենը մինչև 100 հոգի կը ըլլան :

ԶԱՄԻՆՈՒՆԻՒ

14 Մարտ :

Մարտին կը գրեն թէ՛ Սուրբ Վեհափառութիւն Սե լիմ փաշան շատ խնամք ունի այն քաղաքին բարեկարգութեանը վրայ. մանաւանդ շուրջի արդարութեանը համար ամեն կերպ զգուշութիւնը կրնէ, ու աղէկ քննութիւն չըրած՝ ինչ գործ որ ըլլայ թէ և վորքիկ, ամենակն վճիւ չի տար :

Թէպէտ և սո լորութիւն է շաբաթ իրեք անգամ շուրջ ըլլալ, բայց դատեր (տախներ) շատ ըլլալուն համար, շաբաթը չորս կամ հինգ անգամ շուրջ ընէլ կուտայ : Սուրբ Մարտին ժողովուրդը մեծապէս շնորհակալ է իրեն նոր կառավարիչին արդարութեանն ու մարդասէր բնութեանն :

Մարտիականի մը գիր Մարտիականութեան գրված կը ծանուցանէ թէ՛

« Հատոնցմէ մարդ գլխատած չէին այս քաղաքը, թէ և կառավարութեան բանտին մէջ շատ չարագործներ կան. բայց արդարութիւնը՝ որ նոր կարգաւորութեանց համեմատ քիչ մը յամր է, որպէս զի ամեն բան աղէկ քննվի, վերջապէս ի գործ դրվի վեցաւ : Երեկ չէ առջի օրը՝ (անցած ամսու 20 ին) փէշիւն անունով երեւելի չարագործի մը գլուխ կըտրեցին, նմանապէս և ուրիշ մարդու մըն ալ որ անոր չարութեանցը ընկելն էր, որոնք արդէն դատարանի մէջ իրենց բերանովը հաստատած էին թէ երսունը եօթը հոգի սպաններ են ճանապարհէրու վրայ, ինչպէս և երկու երիտասարդ յոյն ալ անցած տարի սպանեցին, նաև իմամ մը և իւր օգուաւ մայրը :

գերբը քշվի թշնամիէն, գրեթէ անհնարին է անոր ազատութիւնը. ասոր հակառակ՝ ծովեզերքները (թէ անցած մօտ տարիներուն մէջ, և թէ Մեղեանի տերութեան ծովու վրայ ունեցած ուժը դեռ այսօր չի շատցած անունն ալ) անդղիացի գունդերուն զինուորական գործողութիւնները առաջ տանելու համար՝ ապահով աղանք եղան : Մեղեանի տերութիւնը Վաղարշայի վրայ յարձակեցաւ թէ՛ շնորհաստանէն և թէ Վարդապէս. Սպանիա զօրք խրկեց, բայց երբոր վտանգի մէջ պիտի իյնային եւ կանչեց. յետոյ վերստին խրկեց զանոնք փորթուգալ Սպանիա և Սիկիլիա. շատ քիչ ատենի մէջ ահարկու բանակ մը ու ամեն հարկաւոր բաներով լրջնան. Մեղեան խրկեց ու անկէց ալ Վաղարշ : Վարդապէս բանակէն փախուսական սպանիացիները Պաղլիկ ծովու վրայ, աղաւտեց ու Սպանիա տարաւ : Վանսթանի, Սուրբ, Տարտանէլի ներդոցներէն բռնութեամբ ներս մտաւ, ու գրեթէ Վարդապէս բոլոր ծովեզերքայ բերքերը պաշարեց : Վարդապէս հարկու մեծ նաւը, որ Վարդապէս նաւարաններուն մէջ շինել տրված էր, իրեք չի կրցան մէկ տեղ ժողովվիլ ինչու որ նաւահանգիստէն դուրս ելածնուն պէս անդղիացի ձեռքը կիսային : Խելացութիւնը բոլոր Մեղեան,

որ ան ատենները ամենակն հաշտութիւն ընէլ չուզեց. վասն զի թէ որ արդիւք մը չըլլար Վաղարշայի, քիչ տարվան մէջ՝ ծովու վրայ ալ ահալի կը լար : Բայց երբոր կորսնցուց իր առած երկրները Վերմանիոյ, Հուլանտայու, և Վաղարշայի մէջ, այն նաւերուն շատն ալ մէկտեղ կորսնցան :

Մեղեանից ցամաքի փոխ ալ միլիտար մարդիք զինուորային իրենց ըստակովը, այն երկարատե ու աղետալի պատերազմներուն մէջ՝ Վարդապէսի գէմ. Մեծ Բրիտանիայի ուժը ստրկի կողմանէն շատ աւելի էր քան Վաղարշային, որոնք քսան տարի չափ մեծամեծ յաղթութիւններ ընելով՝ անթիւ կողպուտ ալ ձեռք ձգեցին, ու հաղորաւոր միլիտաներու փոխը ստացան եկեղեցական ինչքերը ծախելով :

Հիւրաւ խիստ շատ է Մեծ Բրիտանիայի կառավարութեան պարտքը. բայց Վարդապէսի տերութիւնը իր կարողութեանը համեմատ, Մեղեանից քիչ պարտք ունի : Վարդապէսի պատերազմներէն ետքը՝ որ տերութիւն կրցաւ արդեօք, Մեծ Բրիտանիայի նման, իր տարեկան ծախքերէն չորրորդ մաս մը քիչցընէլ. ասոր հակառակ էվրոպոյ Վաղարշ չորրորդ մաս մըն ալ, մինչև հաղորաւոր միլիտան-

ներու հասաւ իր պարտքը : Հոլանդայու պարտքը ևս, որ չափաւորութեամբ ծախք ընող տերութիւն մըն է, Մեծ Բրիտանիայի ու շնորհաստանի ընկերութեանը ունեցած պարտքին հետ բաղաւտելով՝ շատ մեծ է :

Սպանիայի հարկու տարվան մէջ, Մեղեանի տերութիւնը՝ զարմանալի ու օգտակար շէնքեր շինել տալու համար, (սպաններ երկրէն ճանապարհներ, նաւահանգիստներուն մէջ լապտերի աշտարակներ, վաճառանոցներ, նաւ շինելու աւաղաններ ևն ևն, այնքան հաղորաւոր միլիտաներ ծախք բոլաւ, որպէս որ մինակ ուրիշ երկրի մը մէջ՝ մեծամեծ պալատներ շինելու համար ծախք կրնէ, որպէս որ այս մօտ զարկերուն մէջ՝ Վաղարշայի քաղաքները զրամ վտանցին հոյակապ եկեղեցիներ ու ապարանքներ կառուցանելու համար, որոնցմով գրեթէ ծածկված է այն ցամաքակղզին : Մեղեան երեւելի վաճառականներ կան Մեղեան, որոնք Վարդապէսի մէջ մեծամեծ իշխաններու (բրիտանիկներու) կը նմանին, ու Միսիլի մէջ՝ Թագաւորներու : Մեղեանի գործատուներուն (ֆապրիքաներուն) օգնութեամբ կարօղ եղան Վաղարշայի, իրենց վերջի անգամի ապստամբութիւնէն ետքը, բոլոր քաղաքները զինել զարմանալի արագութեամբ :

Քաղաքիս կառավարիչը դեռ չէ կուս, սակայն կառավարիչը հանդիմանական մեջ է այս քաղաքը :

— Ենթոյի սուրհանդակէն իմացանք որ՝ Վ. Բարձրութիւն Յրէտէրիկոս արշիւտքսը Վաստիւայի յիշեալ մայրաքաղաքը հասեր է :

— Ենթոյի օրագիրները կրտսն թէ՛ Վ իկոռիս (Թաղուհին մեծ անդամանդ մը կէս լւանի ձեւով՝ Վ. Վ. Կհապառութեան Սուլթան Վալիւլ Մէճիտին իրկէց, որն որ 900,000 Քուանք արծու թիւն ունի :

— Ցաւալի դիպումս մի պատահեց է Սարմարիցայ, Վ անկարտ կոչումս նաւաւն մէջ, երկու օֆիցիալ վաղ դառնալինի նաւուն վրայ, յանկարծ երկուքնին վերէն վար ինկէր են ամբարը իջնալու տեսէն. ասոնց մէկը ինկածին պէս միւսը է, իսկ միւսը չարաչար վիրաւորուի է :

Գերապարտիւ Սամթէաս Քըք եպիսկոպոսը՝ որ մօտեցաւ տեղւոյս Վաւշտորը ընտրելու էր, երեկ աւաւտ աւստրիական շոգենաւով կոստանդնուպօ լիւնէն եկաւ : Սուտի հայազգի ժողովրդոյ սրտին ուրախութիւնը ու միտթարութիւնը շատ մեծ է. որովհետեւ յիշեալ հոգևոր հովիւին խոհական կառավարութեամբը ու բարեսէր յորդորանքը, անշուշտ քաղաքիս հայոց ուսումնասիրական եւանդը, միաբանութիւնը ու բարեպաշտութիւնը ալ աւելի ալիւն շտնայ :

— Սամուէն կը դրնն :

Այս կղզիին ամմէն կողմը հանդարտ է հիմայ. միայն քանի մը խառվաւէր մարդիք դեռ ջանք կընեն վերստին աղմուկ հանել, բայց ով ըլլալին իմացված ըլլալով՝ կը յուսանք որ քիչ ատենի մէջ արժանաւոր պատիժ մը կընդունին : (Սամուէնի Տէրութիւնը երկու սլատերապետական նաւ իրկէց 300 զօրքով, որոնք ամսուս 1 ին համեմտով հոս՝ իսկոյն ցամաք ելան որ վրաններու տակ բնակին : Վ. յօրքերուն ներկայութիւնը բաւական է սպառնալնէրը զսպել :

— Խոստաղալու ճանապարհը ուղտապան մը ըստանալով ու երկրագործ մը վիրաւորութեամբ տեսեր են :

Ենթոյի քանադանահանգիներու բաժնած են բոլոր ծովերը ու անոնց ամմէն մէկը պատարաւական նաւերու պահպանութեանը յանձնուած է. ուստի շուտով նաւահանգիս կը հանեն, որովհետեւ պատրաստ են նաւերը, միայն հրաման մը իրկելով որ անոնց մէկ քանին գան, աւանց անսովոր շարժումով ցըցունելու խնդրական նաւարաններուն մէջ : Արնայ յանկարծ հասնիլ ու թող չի սալ որ Վալիւլի համ Ովկիանոսի կամ Միջերկրական ծովու գաղղիական նաւերը մէկ տեղ ժողովին. կրնայ արդիւն որ Ռուսաց նաւահանգիները Պալմիրայի ու Վե ծովու, հաղորդակցութիւն չընեն մէկմէկու հետ : Վալիւլին հոգ չընէր Պալմիրայի ծովը գտնուող Ռուսաց նաւերուն վրայ. որովհետեւ տարւան մեծ մասը արդիւն կը մնան անոնք Վալիւլի օտայի ծոցը ստանալուն մէջ. կրնայ շատ վնաս հասցնիլ այն տէրութիւններուն՝ որոնց մայրաքաղաքը ծովը ղերն է :

Ենթոյի քանադանահանգիներու մը միմեկու տաւանց ղէնքի, իր ահօնի գրօշակովը ալ աւելի ապահով է ծովու վրայ քան թէ արշիւտ մը որ շատ նաւատար ու ղէնք ունի :

(Օրագր, Վ Ենթոյի) :

Նմանապէս կը լսենք թէ սուրիշ ճանապարհներն ալ տաղաւթութիւններ կը լսան երբեմն. բայց կը յուսանք որ ան տեղականքը եղած կառավարիչները հարկաւոր եղած զգուշութիւնները գործքի կը դնեն իսկոյն՝ ճանապարհորդներուն ապահովութեանը համար :

— Սիւրիստ Վահանգիներն յունկար 31 թիւով եկած զիւրերը կը ծանուցանեն թէ՛ Վալիւլի Պանքոս անանկութեան մէջ ընկեր է. և որովհետեւ աս երրորդ անգամ է որ ասանկ ղեկավարութեան կը հանդիպի, հասարակութեան խռովութիւնը ու վախը շատ մեծ է. վախ զի քնշուշտ աս անանկութիւնը՝ զանազան ձախորդ հետեւումներն ալիտի ունենայ, ու աւելտուրին մեծ վնաս սխալ պատճառէ :

— Սիւրիստ (Թաղ) Սիւրիստ Դաֆէր իսանին աղաւանք որ կոստանդնուպօյ Պարսից ղեկավանին աղաւանքն է, ամսուս 8 ին խոփի հասաւ զօնաօրութեան պաշտօնով :

— Սիւրիստի կը դրնն թէ՛ ամսուս 10 ին (Սամուէնի Տէրութեան կիրիտ իրկած նաւերէն) Վարդ մը այն կղզին հասեր է. որն որ սաստիկ վրթորիկ մը շատ վնաս կրած ըլլալով Վալիւլի աւշի՝ չէ կրցեր շարունակել իր ճանապարհը. բայց քանի մը օրվան մէջ հարկաւոր եղած նորոգութիւնները ըրեր ու վերստին ճամբայ ելեր է :

Կիրիտու նամակները՝ ամսուս 4 ին, մանրամասնաբար կը ծանուցանեն մեզի այն կղզիին մէջ պատահած վերջին աղմուկները :

Յիւրաքանչեւ շատ անկարգութիւններ ըրած են իսկ մը անգղոյշ մարդիկ, մանաւանդ հարկեր հողի չափ կիրիտու փախստականներէն, որոնք շատոնց մէջ հոնաւորանի մէջ կը բնակէին, այս անգամ իրենց հայրենիքը դառնալով՝ որոնք ցանկեր են միւսմիտ ժողովրդեան մէջ որ ոտք ելան ապստամբին կառավարութեան դէմ, աւտայնելով անոնց թէ չորս Տէրութիւնները ևս օգնութիւն ընել համար խօսք տրված են իրենց :

Ասոնց խորամանկութենէն խաբւելով բանի մը հողի յիշեալ կղզիին բնակիչներէն, ղէնք աւելի ու միացեր են փախստականներուն հետ, անանկ կարծելով թէ պիտի վախցունեն կառավարիչը և ուղտին ձեռք բերին, որն որ մարդ Վ. յոն ստոյգ թէ ինչ է :

Այս բանը լսածին պէս փաշան, չուղելով բռնութեամբ վարվիլ ապստամբներուն հետ, կը հարցնէ այն տեղի Վալիւլներուն որ իմանայ թէ արդեօք իրաւ է ըսածնին. անոնք ալ միաբերան հաստատելէն ետքը թէ անհիմն խօսքեր են, ու տէրութիւնները բնաւ տեղեկութիւն չունին, կը սկսին նաւ ժողովուրդը յորդորել որ զգոյշ կենան և չի խաբվին անոնց սուտ խօսքերէն : Ասոր վրայ հանդարտեց է կղզին, միայն քանի մը հողի մնացեր են աղմուկ հանողներուն կողմը : որոնց համար իսկոյն նաւ մը պատրաստեց է փաշան, որ կամ հոնաւորան դառնան կամ անգղիական նաւերուն պաշտպանութեանը տակը սպասեն մինչև որ Վարձրագոյն Վալիւլին արտաստան մը գայ : Բայց ապստամբները՝ փաշային զուրկածները չընդունելով, կը խնդրեն որ աւանմին տեղ մը ցըցունեն իրենց կղզիին մէջ՝ որ հոն կենան անգղիացոյ պաշտպանութեան տակը :

այս բանին ամենէն հաճութիւն չէ տրվեր անգղիական նաւերուն հրամանատարը :

Վ. երջապէս ասոնց անարժան վարմունքին վրայ բոլոր բնակիչներուն սիրտը նեղանալով, հրաման կը խնդրեն փաշայէն որ երթան դարնեն այս անգղացիները. բայց հրաման չէ տրվեր փաշան, ու դեռ ջանք կընեն որ հանդարտ կենան մինչև որ Վ. Վալիւլ կամեցողութիւնը իմանայ :

ԱՆԳՂԻՍ

Ենթոյի քանադանահանգիները կը ջանան որ խաղաղական Ովկիանոսին մէջ ալ շոգենաւով երթեկութիւն մը հաստատեն : Ենթոյի հարուստ վաճառականներու ընկերութիւն մը այս բանին համար սկսաւ հող տանիլ, ու Վալիւլի օտայի, Վալիւլի և Վալիւլի միտիտի մէջ կանոնաւոր շոգենաւ կը բանեցնեն :

Երկու շոգենաւ Վերու և Վերու կոչված որոնք Վալիւլի օտայի գաղին, այս կողմը շինվեցան :

Այն օրագրութեանը ըրած հաշուին նայելով՝ 1841 էն մինչև 1842, անգղիական տէրութեան ծովային ծախքը՝ 6,614,157 լիւր սթէրլինի պիտի հասնի, ու 1840 էն մինչև 1841 ը՝ 5,847,516 լիւր սթէրլին է : Զարկաւոր եղած գումարը՝ 1841—42 տարվանը համար, 766,641 լիւր սթէրլին աւելի կըլլայ քան զ1840—41 :

Ենթոյի մէջ վերաբոյժ մը մեծաւ անցած ամսուս 1 ին, Վ. Վալիւլը անուն, որ այս դարուս մէջ շատ մեծ համբաւ հանցի իր վարպետութեամբը : Վալիւլի քառսուն տարի շարունակ, 10—15 հազար լիւր սթէրլինի կը հասնէին իր տարեկան տոմսակները, (այցելութիւն ըրած հիւանդներէն աւաւտ ստակը) :

Ենթոյի մը Վալիւլի անուն հիւանդ մը նայեցաւ ասիկա իսկ մը ատեն, որ շատ հարուստ մարդ մըն էր, աւանց վարձք աւանջու : Երբոր աւողջացաւ հիւանդը՝ արտաւոյ պարգև մը իրկէց անոր, այս սինքն իր իւրը (շափղան) հետ ալ մէկ թուղթ մը տասնի գրված. « Զարգի բժշկին կընծայվի, Պոնիֆասին խոյրը » : Վալիւլ բերանը շատ զարմացաւ, բայց յետոյ հաղար լիւր սթէրլինի փոխանակադիր մը կարված գումար խոյրին մէջ :

Այս անանկի վերաբոյժ քանի մը տարիէ՛ի վեր, գեղի տունը քաշված աւանմնութեան մէջ կապուէր. ուստի բուսական սաքսոններ չը գտնալով հոն որ ինամբ տանի անոնց, նաւ իր ձեռքին յաջողութեամբ չի կորսնցնելու համար՝ ատեն ատեն ոչ խաղերու վրայ կը բանեցնէր իր արհեստը ու յետոյ կուտէր զանոնք :

ԱՌԵՒՏՐԱԿԱՆ ԼՈՒՐԵՐ

ԼԻՎԻՐ ԸՓՈՒՆ

14 ձկնորդար :

Բամարակ : Թէպէտեւ բաւական աւելտուր եղաւ աս շաբաթ Վալիւլի օտայի տեսակներէն, բայց զրեթէ բոլորը տեղւոյս վաճառականները աւելի յուսով ետքը աւելի ղիներով վաճառելու (սփէքուլացիօնի համար) . բայց գործատուներուն տէրերը (ֆաւրիքանթները) ամենէն զնոյ աւանջու փափագ մը

չի ցրցուցին : Աս պատճառի համար անցած շաբաթվան գիները թուլցան քիչ մը : Ագիտոսի բամբակները միշտ կուզվին , մանաւանդ առաջին տեսակ լաւ ապրանքը :

Աս շաբաթվան եղած ծախքը ամեն տեսակ բամբակներէն առհասարակ , 31,790 պալեա եղաւ . իսկ գումարէն եկածներուն թիւը , 25,779 պալեա է , այսինքն :

20,929 պալեա , Սիւրբեալ , Նահանգներէն :

1,575 " Ագիտոսէն :

3,275 " զանազան տեղերէն :

25,779 պալեա ընդ ամենայն :

ՄԱՐԱԽԱՆԻՆ

22 Փետրուար :

Բամբակ : Ամերիկայի տեսակները միշտ կուզվին : Բայց քաղաքիս մէջը խիստ քիչ ապրանք ըլլալուն համար , շատ առուուողը չեղաւ աս շաբաթ . թէ որ հասարակայ կարծիքը Սիւրբեալ , Նահանգներուն բամբակայ հոնէն քիչութեանը վրայ հաստատով , անշուշտ գիները կը բարձրանան : Ագիտոսի յիշմէլ բամբակներէն 800 պալեայի չափ վաճառվեցաւ աս շաբաթ . ուստի հիմայ միայն 1000 պալեա կը մնայ քաղաքիս մէջը աս տեսակէն , որոնց գիները հաստատ են միշտ : Իզմիրու բամբակ խիստ քիչ կայ . 500 պալեայի չափ : Քրքաղաձ վաճառվեցաւ աս շաբաթ , ապրանքը չի հասած , 82½ ֆըլուանք յիսուն քիլոկրամը , հարուրին 3-5 վար իջեցունելով : Սոպուձայի ապրանքը մեծ անշարժութեան մէջ է , ու արժողութիւնը , Քրքաղաձի բամբակէն վար է . աս ետքի տեսակը ալ աւելի յարդունի իզմիրու բոլոր ուրիշ բամբակներէն :

Մետաքս : Թէպէտե գիները թուլ են , բայց 75 պալեայի չափ վաճառվեցաւ աս շաբաթ զանազան տեսակ ապրանք . որոնց արժողութիւնը հետեւեալն է :

Պրուսայինը՝ երկան խալալայ	18½	Ֆլուանք
Սիւրբուրը՝ " "	19½	"
Լա կարճ խալալայ	25-23	"
Պարեամիւրուրի՝ " "	14½ 15	"
Պարեկաստանի՝ " "	14-17	"
Սիւրբիկի՝ " "	22-23	"
Իշտիլիկի՝ " "	17	"
Պաֆայի՝ " "	15½	"

Ղէհրի : Խիստ քիչ ապրանք կայ , ու գիները օրէ օր բարձրնալու վրայ են , որովհետեւ շատ կուզվին . աս օրվան գինը՝ 3½ ֆլուանք է կէս քիլոկրամը :

Գիտոր : Բնականա ծախք կը լինի թէպէտե գիները մեկ նոյն են միշտ : Աս տարվան սկիզբէն մինչեւ ասօր գրեթէ 1000 չուվալի չափ Մարեստանի գրիտոր ծախվեցաւ սեւ , կանանչ եւ հասարակ ապրանք . հիմայ միայն 400 չուվալ ունինք աս տեսակէն : Կոստանդնուպոլիսի գիտոր 1200 չուվալի չափ կայ . որոնց գինը՝ 100-105 ֆլուանք է յիսուն քիլոկրամը (աքիթէ) ծախքը առնողին վրայ . Ճերմակը՝ 90 ֆլուանք է : Մարեստանի Ճերմակը՝ 80 ֆլուանք , ու սեւ եւ կանանչը՝ 85 ֆլուանք ծախվեցաւ քաղաքիս մէջ հարուրին 2-3 վար իջեցունելով : Երկու տարվան մէջ 104 չուվալ գիտոր Կոստանդնուպոլիսէն ու 59 չուվալ իզմիրէն եկաւ :

Գործառնունքը վերաբերեալ ձէթ : Նաքօլիէն եկած լաւ լուրերուն վրայ , աս հեղանիւթին գինը ալ աւելի բարձրցաւ ու շատ առուուողը եղաւ աս շաբաթ : Նաւահանգիստը եղած նաւու մը ամբողջ բեւը , Սիւրբիլիէի ապրանք՝ 148½ ֆլուանքի վաճառվեցաւ էքթօլիթրան :

ՉԱՐԻՌԵԼԻ

14 Մարտ :

Քաղաքիս առուուողին երեւելի փոփոխութիւն մը չեղաւ տասնէհինգ օրվան մէջ . ուստի շատ ծանօթութիւններ չունինք տալու այս անգամ :

Բամբակ : Եւրոպայէն գաղղիայի շոգնաւով եկած լուրերը այնքան լաւ չըլլալուն համար գիները բաւականապէս թուլցան . որովհետեւ գնոյ առնողները սկսան քաշվիլ ու ապրանք ունեցողներն ալ օր առաջ ձեռքէ հանելու փափոգ կը ցրցունեն . հիմակու հիմայ հետադայ նշանակած գիներնիս անուսով միայն են :

Սոպուձայ՝	ղուուուը	260-265
Քրքաղաձ՝	"	260-265
Ղասապա՝ բէրուքա	"	265-270
Պայընուրը՝	"	240-245

Ղէհրի : Խիստ քիչ ապրանք կայ ու կուզվին . աս շաբաթ 40 չուվալի չափ լաւ ապրանք վաճառվեցաւ , 31 զուուուը օրվան :

Լիֆիոն : Ի օնտուայի լուրերը գէշ ըլլալուն համար ալ աւելի թուլցաւ աս ապրանքը . 85 զուուուը չի չէքին տուող կայ , բայց առնող չի կայ :

Փալամուտ : Լա տեսակը քիչ է ու ծախու առնող պակաս չէ . անանի կերելնայ որ աս ապրանքին գինը աւելի պիտի բարձրնայ . աս օրվան արժողութիւնը հետեւեալն է :

Թրեստու տեսակը՝	ղուուուը	85-90
Ինիլիդու լաւ ապրանքը՝	"	65-68
Երկրորդ տեսակը՝	"	50-55
Բէֆուդըն	"	30-35

Քէօք պոյա : Պախըրու ապրանք խիստ քիչ կայ ու 235-240 զուուուը խանութարը գիւրապաճաւ է : Կէօք տէսի ու Վայաձըխի տեսակը՝ 220-230 զուուուը է :

Եղան մորթ (սըղըրի տէրի) : Թէպէտե շատ ապրանք եկաւ բայց 22-25 զուուուը Լհատը ըստ տեսակին կ'վաճառվին :

Մեղրամուտ : Քիչ ապրանք կայ . Միլէսու լաւ տեսակը չի բանված՝ 920-925 զուուուը գիւրապաճաւ է . բանվածը՝ 950 զուուուը խանութարը :

Ձէթ : Սիւրբիլիէի , մանաւանդ Սարաիլիայի , Ղէհրուայի եւ ուրիշ միջերկրական քաղաքներուն համար . հիմակու հիմայ 30 նաւի չափ կայ հոս , ու մերձակայ նաւահանգիստները , որոնք ձէթ պիտի բեռնաւորեն ուստի կը յուսացվին թէ գիներնալ աւելի կը բարձրնան . աս օրվան արժողութիւնը՝ 240-245 զուուուը է խանութարը , բոլոր ծախքը ծախողին վրայ մինչեւ նաւը :

Խաւսիկ : Քիչ մը թուլ է ու բաւական ապրանք կայ . աս օրվան գինը՝ 650-660-670 ըստ տեսակին հարկը օրվան :

Շաքար : Բուական ապրանք կայ , բայց ե այն պէս 242-253 զուուուը Ճերմակը , ու 174-198 զուուուը թխապագոյնը ըստ տեսակին գիւրապաճաւ է :

ՃԱՆՈՑՈՒՄ

Փարիզ քաղաքին մէջ՝ Սօթիս անունով վարպետին հնարած Լիւսալիէ քէսէյին Վոյսինքն պալլէթով թուրքալը քէսէյին մէջը Լէնի տիւնեա փէլէսէնկի զուար :

Մինչեւ հիմայ Լէնի տիւնեա փէլէսէնկին գէշ հոտը ու գէշ համը ցրելու (տէֆ ընելու) համար գործածված հնարները՝ կատարեալ չըլլալով , այս աղանիւղը գինը օգտուէտութիւնը թերի մնացել էր : Ահա այս անգամ հնարված յիշեալ փէլէսէնկի քէսէնկի , առաջին ներդրածի օգուտը եւ իսկ բնաւորութիւնը ազդու կը յայտնէ , ու գործածողին բնաւ զղումնք չը բերելու գիւրթութիւնը ունի թէ՛ տրանց եւ թէ՛ կանանց պատահեալ մէջքի պաղութիւն լաւ ված ախտին , թէ՛ հին ըլլայ եւ թէ՛ նոր ըլլայ . մայապիւ ախտին համար ալ մէկ հատիկ ազդու գեղ է : Հիշեալ քէսէնկին՝ Լէնի տիւնեա փէլէսէնկին եւ հիւրմէյին որ մարդուս ստամոքսին մէջ գիւրթութեամբ կը հալի , Եւրոպայի բժիշկներէն շատ անգամ փորձված ըլլալով , ու ասոր նման ուրիշ գեղորէիցմէ աւելի գործածվելով՝ օգուտը (հաստէն) տեսնելին յայտնի ըլլալը՝ ի հարկէ գործածողներուն կատարեալ հաւատարմութեամբ բաւական վկայ մը կընոյ ըլլալ :

Այս գեղը՝ որչափ եւ ինչ կերպ գործածվելը , իր մահափառսին մէջ եղած թուրքէն կընայ հասկըցվիլ :

Պօլիս՝ Վալաթիա Միլլէխանէյին մօտ , Սինեօր Լիւթեմիօ Վալէյա կոչված էղաձիին՝ զերաֆա նշան կրտսեմ խանութը կը գտնվի :

Իզմիր՝ Ինեալիօ Վօմնեօ էղաձիին խանութը :

Լուրիք Եւրոպա , ուսուցչից քաղղիներէն լեզուի եւ վայելչագրութեան , անգղիական վարժարանին մէջ՝ մանաւոր դասաւորութիւն ալ կընէ թէ որ ուղղւ ըլլայ . ամիսը 100 զուուուը վարձք կառնէ թէ մէկ հոգի՝ եւ թէ իրեք չորս հոգի ըլլան դաս առնողները :

ԱՐՇԱՆՈՅՍ ԱՐԱՐԱՏԵԱՆ . աս () օրագրի շաբաթը անգամ մը կը տրուի :

Տարեկան ստորագրութեան գինը՝ 120 դրէ է . կանխիկ (փէշին) , ո'վ որ կուզէ կընայ ստորագրվիլ .

Իզմիր՝ օրագրութեան տպարանը :

Լիւթեմիօ Բիշիկ Պ. Սարգիս Կարապետովին տունը :

Պօլիս՝ Վէրի խանը Իզմիրցի Սաւալանեան Վալիթ Լիւլլին գրատունը :

Լիւթեմիօ Կարապետովին Կարապետ Լիւլլին մահալան :

Թրեստ՝ Լիւթեմիօ Վրիգոր Լիւլլին գրատունը :

Պուրսա՝ Քաղաքիս Սարգիս Կարապետովին Լիւլլին մահալան :

Լիւթեմիօ Վալիթի մահալան՝ Պօլիս Լիւլլին վաճառատունը :

Լիւթեմիօ Վալիթի մահալան՝ Սարգիս Կարապետովին մահալան :

Լիւթեմիօ Վալիթի մահալան՝ Սարգիս Կարապետովին մահալան :

Լիւթեմիօ Վալիթի մահալան՝ Սարգիս Կարապետովին մահալան :

Լիւթեմիօ Վալիթի մահալան՝ Սարգիս Կարապետովին մահալան :

Լիւթեմիօ Վալիթի մահալան՝ Սարգիս Կարապետովին մահալան :

Լիւթեմիօ Վալիթի մահալան՝ Սարգիս Կարապետովին մահալան :

Լիւթեմիօ Վալիթի մահալան՝ Սարգիս Կարապետովին մահալան :

Լիւթեմիօ Վալիթի մահալան՝ Սարգիս Կարապետովին մահալան :

Լիւթեմիօ Վալիթի մահալան՝ Սարգիս Կարապետովին մահալան :

Լիւթեմիօ Վալիթի մահալան՝ Սարգիս Կարապետովին մահալան :

Լիւթեմիօ Վալիթի մահալան՝ Սարգիս Կարապետովին մահալան :

Լիւթեմիօ Վալիթի մահալան՝ Սարգիս Կարապետովին մահալան :

Լիւթեմիօ Վալիթի մահալան՝ Սարգիս Կարապետովին մահալան :

Լիւթեմիօ Վալիթի մահալան՝ Սարգիս Կարապետովին մահալան :

Լիւթեմիօ Վալիթի մահալան՝ Սարգիս Կարապետովին մահալան :

Լիւթեմիօ Վալիթի մահալան՝ Սարգիս Կարապետովին մահալան :

Լիւթեմիօ Վալիթի մահալան՝ Սարգիս Կարապետովին մահալան :

Լիւթեմիօ Վալիթի մահալան՝ Սարգիս Կարապետովին մահալան :

Լիւթեմիօ Վալիթի մահալան՝ Սարգիս Կարապետովին մահալան :